

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

หัวข้อ : หลักสิทธิมนุษยชน

เรื่อง : เหนียวหลังแลหน้าสิทธิมนุษยชนไทย

จัดทำโดย นายอลงกรณ์ พลบุตร

รหัส ๕๙๐๔๔๘

เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๔

วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ

สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สารบัญ

บทคัดย่อ

เอกสารวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งค้นคว้าถึงที่มาของแนวคิดสิทธิมนุษยชน โดยค้นคว้าจากหนังสือที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน บทความ งานวิจัย รายงานการประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแนวคิดสิทธิมนุษยชน ความเป็นมา วิวัฒนาการสิทธิมนุษยชน รวมทั้งถอดบทเรียนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพประชาชนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

จากการค้นคว้าพบว่า ความสำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนนั้นได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดสิทธิธรรมชาติ แนวคิดกฎหมายธรรมชาติ ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณและต่อผู้เรียกร้องอย่างต่อเนื่องและยาวนานจนนำไปสู่การเกิดกฎบัตรสหประชาชาติเพื่อรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์

สำหรับประเทศไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยและมีรัฐธรรมนูญเป็นแม่บทในการปกครองประเทศเช่นเดียวกับอารยประเทศ คำว่าสิทธิเสรีภาพเริ่มทวีความสำคัญขึ้นเป็นลำดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะเวลาที่มีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างมากที่สุดโดยมีการบัญญัติในเรื่องสิทธิและเสรีภาพมากกว่ารัฐธรรมนูญทุกระดับที่ผ่านมาในอดีต และต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มีการแก้ไขข้อบกพร่องรวมทั้งเพิ่มอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อปกป้องและคุ้มครองสิทธิแต่ก็ไม้อาจทำให้การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยลดน้อยถอยลงอันเนื่องจากรัฐไม่ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนที่ทั่วโลกยอมรับ รวมทั้งรัฐบาลและราชการไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควรในการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชน

บทนำ

ในช่วงยุคก่อนการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ (๑๙๓๕-๑๙๔๕) เมื่อสงครามโลกยุติลง ได้นำความหายนะมาสู่ชีวิตและทรัพย์สินของหลายประเทศทั่วโลก ชาวโลกได้ประจักษ์ถึงความทารุณโหดร้ายของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การข่มเหงสตรีและเด็ก การทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทำให้ผู้คนทั่วโลกเห็นพ้องต้องกันว่าต้องแสวงหามาตรการที่เป็นรูปธรรมในการป้องกันมิให้การทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกิดขึ้นอีก

ภายหลังการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ คำว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human Right) ก็เป็นที่รู้จักและถูกใช้อย่างแพร่หลาย และจากการที่นานาประเทศได้พยายามเรียกร้องต่อสู้เพื่อให้มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมากขึ้นได้นำไปสู่การร่างกฎบัตรสหประชาชาติที่มีบทบัญญัติอ้างอิงและเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอยู่หลายมาตรา ซึ่งสหประชาชาติได้อาศัยบทบัญญัติดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนให้รัฐสมาชิกได้ตระหนักถึงความสำคัญและเคารพต่อสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นสิทธิของประชาคมโลกอย่างแท้จริง

เอกสารวิชาการฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ทราบถึงรากฐานทางความคิด และพัฒนาการของแนวคิดสิทธิมนุษยชน หลักการที่สำคัญของแนวคิดสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่มีผลต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ภูมิหลังสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนเป็นคำใหม่ที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สองพร้อมกับการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ.๑๙๔๕ โดยการรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสมัชชาใหญ่ ค.ศ.๑๙๔๘ คำนี้ได้นำมาใช้แทนคำว่า “Natural right” เพื่อหลีกเลี่ยงคำว่าสิทธิธรรมชาติเนื่องจากแนวคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติอันเป็นที่มาของ “สิทธิธรรมชาติ” นั้นถูกโต้แย้งและคัดค้านอย่างมากจึงใช้คำว่า “สิทธิของมนุษย์ (right of man) ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในยุคนั้น หากย้อนไปในสมัยกรีกแนวคิดสิทธิธรรมชาติถือว่ามีใกล้เคียงกับแนวความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติในยุคนั้น ตามความคิดของนักคิดสำนักสโตอิก (Stoic) โดยมี Zeno of Citium เป็นผู้สถาปนาแนวคิดนี้ขึ้น สำนักนี้ถือว่าธรรมชาติสร้างมนุษย์และสรรพสิ่งในจักรวาล การกระทำของมนุษย์จึงต้องสอดคล้องกับธรรมชาติอันเป็นกฎนิรันดร์ไม่อาจลบล้างได้ และแนวคิดของสำนักนี้ มีอิทธิพลในกรีกโบราณและได้แพร่ขยายไปยังโรมัน ดังนั้นแนวคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายโรมันในลักษณะของกฎหมายที่ใช้ได้กับทุกคน (กฎหมายสากล “Jus gentium” หรือ law of nations) ซึ่งเป็นกฎหมายที่บังคับใช้กับทุกรัฐในจักรวรรดิโรมัน โดยให้สิทธิบางประการแก่ประชาชนทุกคน

ในยุคกลางแนวคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติได้เปลี่ยนไปจากยุคกรีกโบราณที่ได้กล่าวอ้างในบริบทกฎหมาย คือ ต้องคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคลมาเป็นแนวคิดทางการเมืองซึ่งเป็นการกล่าวอ้างเพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ อิศรภาพ และความเสมอภาค

ยุคฟื้นฟูภูมิปัญญาทำให้มนุษย์ใช้เหตุผลใคร่ครวญพิจารณาในกิจกรรมของมนุษย์ใส่ใจ หาเหตุผลในตัวเอง โดยเฉพาะงานเขียนของ จอห์น ลอค ในศตวรรษที่ ๑๗ ซึ่งถือว่าเป็นผู้เสนอกฎหมายธรรมชาติในยุคปัจจุบันที่สำคัญที่สุดประกอบกับนักปราชญาของฝรั่งเศสไม่ว่าจะเป็น มงแตสกีเออร์ หรือ รูสโซ เห็นว่าสิทธิบางประการที่มีอยู่ประจำตัวของปัจเจกชนในฐานะที่เป็นมนุษย์ก่อนที่มนุษย์จะเข้าร่วมเป็นสังคม ก็คือ สิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรืออิสรภาพจากการปกครองตามอำเภอใจ ไม่ชอบธรรม และสิทธิในทรัพย์สิน มนุษย์ย่อมอยู่ในการปกครองของรัฐ เพื่อให้ปกป้องสิทธิเหล่านั้น สิทธิที่รัฐมีอยู่เหนือตัวปัจเจกชนตามสัญญา (Social Contract) นั่นก็เพื่อให้รัฐคุ้มครองสิทธิเหล่านั้นไปแต่อย่างใดไม่ และถ้ารัฐไม่สามารถประกันสิทธิตามธรรมชาติได้ หรือไม่สามารถคุ้มครองได้แล้ว มนุษย์ก็ไม่ต้องผูกพันตามสัญญา หรือทำให้มีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงรัฐบาลได้

แนวความคิดแบบเสรีนิยมมีอิทธิพลต่อโลกตะวันตกอย่างมากในช่วงปลายศตวรรษที่ ๑๘ และต้นศตวรรษที่ ๑๙ ประกอบกับตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เป็นรูปธรรม คือ การปฏิวัติอังกฤษใน ค.ศ.๑๖๘๘ และผลของการออกกฎหมาย Bill of Right ทำให้เกิดการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง และสิทธิพลเมืองในยุโรปหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ.๑๗๗๖ และปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ.๑๗๘๙

แนวคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติของ จอห์น ลอค มีผลต่อการปฏิวัติอเมริกาอย่างมาก โทมัส เจฟเฟอร์สัน ได้ใช้เหตุผลนี้ในการประกาศอิสรภาพ โดยถือว่าประชาชนในดินแดนของตน ใช้สิทธิเรียกร้องอิสรภาพ ซึ่งได้มาจากกฎแห่งธรรมชาติซึ่งนั้นหาได้เกิดจากของขวัญที่ได้รับจากฝ่ายบริหารไม่ (free people claiming their rights as derived from the law of nature and not as the gift of their chief Magistrate)

การปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ.๑๗๘๙ ก็อ้างสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ในการปลดปล่อยความเป็นอิสรภาพของมนุษย์ ในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมือง ๑๗๘๙ ก็ใช้เหตุผลคล้ายกัน ทั้งนี้เนื่องจาก เดอ ลาฟาเยตต์ (Marquis de Lafayette) ซึ่งเป็นผู้ร่างปฏิญญานั้นได้เคยร่วมกับ ยอร์จ วอชิงตัน ต่อสู้ปลดปล่อยชาวอเมริกันจึงได้รับความคิดจากการร่างคำประกาศอิสรภาพของอเมริกาด้วย เช่นในปฏิญญากล่าวว่า “Man are born and remain free and equal in rights” (มนุษย์นั้นเกิดมาพร้อมกับอิสรภาพเสมอภาค และจักดำรงสิ่งนั้นตลอดไป)

ดังนั้นมนุษย์จึงแสวงหาหลักประกันเพื่อความมั่นคงปลอดภัยให้กับตนเอง หลักประกันดังกล่าวถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่คิดกันว่ามนุษย์ควรมีสหิทธิอะไรบางอย่างที่มีหรือได้มาโดยธรรมชาติพร้อมกับการเกิด ด้วยความเชื่อที่ว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับคุณค่ามีวิถีทางแห่งการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง มีความสามารถในการดำรงตนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีที่สุดที่เหมาะสมอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เรียกกันว่า สิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ดังที่กล่าวข้างต้น จนเป็นที่ยอมรับกันว่าสิทธิธรรมชาติเป็นบ่อเกิดหรือที่มาที่สำคัญของสิทธิมนุษยชน (Human Rights)

วิวัฒนาการสิทธิมนุษยชน

เมื่อในหลายประเทศได้พยายามเรียกร้องเพื่อให้มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมากขึ้น จึงนำไปสู่การร่างกฎบัตรสหประชาชาติที่มีบทบัญญัติที่อ้างถึงและเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอยู่หลายมาตรา สหประชาชาติได้อาศัยบทบัญญัติดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสนับสนุนให้รัฐสมาชิกได้ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นถึงความจำเป็นในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและให้ความเคารพต่อสิทธิมนุษยชน โดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้ถือกำเนิดขึ้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำหน้าที่ในการดูแลความมั่นคงปลอดภัยและรักษาสันติภาพโลก ซึ่งมีวิวัฒนาการตามลำดับเหตุการณ์ ดังนี้

๑๒ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๔๑ มีการลงนามในปฏิญญาลอนดอน (London) ระหว่างผู้แทนรัฐบาลพลัดถิ่นของฝ่ายสัมพันธมิตร ณ พระราชวังเซนต์เจมส์ กรุงลอนดอน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อต่อต้านการรุกรานของฝ่ายอักษะและเพื่อช่วยเหลือกันทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

๑๔ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๔๑ ผู้แทนของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษได้ลงนามในกฎบัตรแอตแลนติก (Atlantic Charter) บนเรือรบของสหรัฐอเมริกาชื่อ ออกัสตา ณ มหาสมุทรแอตแลนติกเหนือ เพื่อเน้นถึงความร่วมมือของประเทศทั้งสองและเพื่อเป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินงานขององค์การระหว่างประเทศที่จะได้ก่อตั้งขึ้นใหม่

๓๐ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๔๓ มีการลงนามในปฏิญญามอสโก (Moscow Declaration) โดยผู้แทนของประเทศจีน อังกฤษ สหภาพโซเวียต และสหรัฐอเมริกา ณ กรุงมอสโก โดยเป็นความประสงค์ของสหภาพโซเวียตที่ต้องการมีส่วนร่วมในองค์การระหว่างประเทศที่กำลังจะเกิดขึ้นนี้

๒๑ สิงหาคม ค.ศ.๑๙๔๕ ถึง ๗ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๔๕ ผู้แทนของประเทศจีน อังกฤษ สหภาพโซเวียต สหรัฐอเมริกา ประชุมร่วมกันเพื่อร่างกฎบัตรสหประชาชาติ ณ เมืองดัมบาร์ตัน ฆานกรุงวอชิงตันดีซี

๒๕ เมษายน ค.ศ.๑๙๔๕ ผู้แทนจาก ๕๐ ประเทศร่วมลงนามในกฎบัตรสหประชาชาติ ณ เมืองซานฟรานซิสโก ประเทศสหรัฐอเมริกา

๒๔ ตุลาคม ค.ศ.๑๙๔๕ ผู้แทนจากประเทศต่างๆทั่วโลกได้ร่วมกันให้สัตยาบันกฎบัตรสหประชาชาติที่ได้ลงนามไว้ ถือเป็นวันที่กฎบัตรสหประชาชาติเริ่มมีผลบังคับใช้ ดังนั้นจึงถือว่าวันที่ ๒๔ ตุลาคมของทุกปีเป็นวันสหประชาชาติตั้งแต่นั้นมา

โดยในกฎบัตรสหประชาชาติได้กล่าวถึงเจตจำนงของการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติว่า “เราบรรดาประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ตั้งเจตจำนงที่จะช่วยชนรุ่นหลังให้รอดพ้นจากภัยพิบัติแห่งสงคราม ซึ่งได้นำความวิปโยคอย่างสุดจะพรรณนามาสู่มนุษยชาติในช่วงชีวิตของเราถึงสองครั้งแล้ว และที่จะยืนยันความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนอันเป็นพื้นฐานของเกียรติศักดิ์และคุณค่าของมนุษย์ในสิทธิอันเท่าเทียมกันของชายและหญิงและของประชาชาติใหญ่น้อย และที่จะสถาปนาภาวะการณ์อันจะธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมและความเคารพต่อข้อผูกพันทั้งปวงอันเกิดจากสนธิสัญญาและที่มาอื่นของกฎหมายระหว่างประเทศ และที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและมาตรฐานชีวิตที่ดีขึ้นมีอิสรภาพมากขึ้นและเพื่อจุดหมายปลายทางเหล่านี้ที่จะปฏิบัติการผ่อนสั้นผ่อนยาวและดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตั้งเพื่อนบ้านที่ดีและที่จะรวมกันเพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศและที่จะให้ความมั่นใจว่าจะไม่มีการใช้กำลังอาวุธนอกจากเพื่อประโยชน์ร่วมกัน โดยการยอมรับในหลักการและวิธีการที่จะได้จัดตั้งขึ้นและที่จะใช้จักรกลระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าในทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนทั้งปวง”

พันธกิจสหประชาชาติ

ความมุ่งหมายของสหประชาชาติที่ปรากฏอยู่ในมาตรา ๑ ของกฎบัตรสหประชาชาติ มีด้วยกัน ๔ ประการ คือ

๑ เพื่อธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศโดยที่ประเทศต่างๆ จะดำเนินมาตรการร่วมกันอย่างจริงจังเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

๒ เพื่อพัฒนาสัมพันธไมตรีระหว่างประชาชาติทั้งปวงโดยยึดหลักแห่งความเท่าเทียมกัน โดยเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานและเสรีภาพของประชาชน

๓ เพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม มนุษยธรรม และส่งเสริมสนับสนุนการเคารพสิทธิมนุษยชน โดยปราศจากความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา เพศ หรือภาษา

๔ เพื่อเป็นศูนย์กลางสำหรับประสานการดำเนินการและความร่วมมือของนานาประเทศ

ความมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ คือ เพื่อรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์อันได้แก่สิทธิมนุษยชน ดังปรากฏในอารัมภบทของกฎบัตรสหประชาชาติ ที่ว่า “เราบรรดาประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ตั้งเจตจำนงที่จะยืนยันความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชน อันเป็นหลักมูลในเกียรติศักดิ์และคุณค่าของมนุษย์บุคคลในสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรีและของประชาชาติใหญ่น้อย” และเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศ ในการส่งเสริมและสนับสนุนการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน ปรากฏตามความในมาตรา ๑ ข้อที่ ๓ ของกฎบัตรสหประชาชาติว่า “เพื่อทำการร่วมมือระหว่างประเทศในอันที่จะแก้ปัญหาระหว่างประเทศในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และมนุษยธรรมและส่งเสริมสนับสนุนการเคารพสิทธิมนุษยชน และอิสรภาพอันเป็นหลักมูลสำหรับทุกคนโดยปราศจากความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา” ดังนั้น จึงถือเป็นหน้าที่ขององค์การสหประชาชาติในการที่จะกำหนดมาตรการเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตลอดจนตรวจสอบมิให้มีการละเมิดสิทธิดังกล่าว ปรากฏตามความในมาตรา ๕ ข้อ ค.ของกฎบัตรสหประชาชาติที่ว่า “ด้วยทัศนะที่จะสถาปนาภาวะการณ์แห่งเสถียรภาพและสวัสดิภาพซึ่งจำเป็นสำหรับความสัมพันธ์โดยสันติ และโดยฉันทมิตรระหว่างนานาชาติด้วยยึดความเคารพต่อหลักการแห่งสิทธิอันเท่าเทียมกัน และการกำหนดเจตจำนงของตนเองของประชาชนเป็นมูลฐานสหประชาชาติจักส่งเสริม

นอกจากภารกิจขององค์การสหประชาชาติดังที่กล่าวมาแล้วการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ยังถือเป็นหน้าที่ของภาคีสมาชิกทั้งปวงในการที่จะต้องร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑ และ มาตรา ๕๕ ของกฎบัตรสหประชาชาติ ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวปรากฏอยู่ในมาตรา ๕๖ ของกฎบัตรสหประชาชาติที่ว่า “สมาชิกทั้งปวงให้คำมั่นว่าจะดำเนินการร่วมกันแยกกันในการร่วมมือกับองค์การเพื่อให้บรรลุผลแห่งความมุ่งหมายดังที่กำหนดไว้ในมาตรา ๕๕ โดยหน้าที่ของภาคีสมาชิก คือ ให้ความร่วมมือต่อสหประชาชาติในการดำเนินมาตรการใดๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนทั่วโลก เช่น ไม่กระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อมติของสหประชาชาติ และส่งเสริมสนับสนุนต่อการเคารพสิทธิมนุษยชนภายในประเทศของสมาชิก ได้แก่ การให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อให้ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน การปรับปรุงระบบ

กฎหมายภายในประเทศให้ได้มาตรฐานของสหประชาชาติ รวมทั้งหน้าที่ในการตรวจสอบในกรณีที่มีการละเลยต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นด้วย

ประเทศไทยกับคำว่าสิทธิมนุษยชน

ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.๒๔๗๕ คำว่า สิทธิเสรีภาพยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในประเทศไทย แต่หลังจากที่มีการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยและมีรัฐธรรมนูญเป็นแม่บทในการปกครองประเทศเช่นเดียวกับอารยประเทศแล้ว คำว่าสิทธิเสรีภาพเริ่มทวีความสำคัญขึ้นเป็นลำดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะเวลาที่มีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างมากที่สุด ประชาชนมีความตื่นตัวในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพมากเป็นพิเศษและมีการบัญญัติในเรื่องสิทธิและเสรีภาพมากกว่ารัฐธรรมนูญทุกรอบที่ผ่านมาในอดีต ทั้งนี้เป็นผลมาจากอิทธิพลของรัฐธรรมนูญต่างประเทศและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ของสหประชาชาติทำให้มนุษย์ตื่นตัวในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งรัฐธรรมนูญไทยทุกรอบเอาแบบอย่างและแนวความคิดมาจากต่างประเทศ และรัฐธรรมนูญต่างประเทศทุกประเทศนั้นมีเสาหลัก (Pillars) ที่สำคัญคือสิทธิ (Rights) และหน้าที่ (Duties)

คำว่าสิทธิ (Rights) มีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันในหลายทัศนะแต่อาจสรุปได้ว่าสิทธิ หมายความว่า สิ่งที่ไม่มีการรูปร่างซึ่งอยู่ในตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดหรือกำหนดขึ้น โดยกฎหมายให้ได้รับประโยชน์ และมนุษย์เป็นผู้เลือกใช้สิ่งนั้นเองโดยไม่มีผู้ใดมาบังคับได้ เช่น สิทธิในการกิน อยู่ หลับนอน เป็นสิ่งที่มนุษย์มีมาตั้งแต่เกิด สิทธิบางอย่างกฎหมายกำหนดให้มีขึ้น เช่น สิทธิในการร้องทุกข์เป็นสิ่งที่กฎหมายกำหนดขึ้นเป็นต้น ไม่ว่าจะเป็ สิทธิประเภทใดไม่มีการบังคับว่าต้องใช้สิทธินั้นเสมอไป จะใช้หรือไม่ใช้สิทธิที่ตนเองมีอยู่ ยอมเป็นไปตามความสมัครใจของผู้มีสิทธิดังกล่าว และไม่ถือว่าเป็นการผิดกฎหมายหรือได้รับโทษแต่ประการใด ส่วนคำว่า เสรีภาพ (Freedoms) นั้นเป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่จะกระทำการใดๆได้อย่างอิสระเสรี トラบเท่าที่ไม่กระทบกระทั่งสิทธิของผู้อื่น เช่น เสรีภาพในการพูด มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะพูดอะไรก็ได้ถ้าไม่เป็นการดูหมิ่น หรือหมิ่นประมาทผู้อื่นเป็นต้น ส่วนคำว่า สิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นคำที่บัญญัติอยู่ใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งมิได้ให้คำจำกัดความไว้อาจหมายความว่าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของ

มนุษย์ทุกคน โดยไม่อาจแยกสิทธิขั้นพื้นฐานออกจากความเป็นมนุษย์ได้ เป็นสิทธิที่ติดตัวมากับความเป็นมนุษย์ตามธรรมชาติหรืออาจเป็นสิทธิที่กฎหมายกำหนดให้มีขึ้น ส่วนคำว่าหน้าที่ (Duties) หมายความว่า สิ่งที่กฎหมายกำหนดให้มนุษย์ต้องปฏิบัติเพื่อประโยชน์ โดยตรงต่อส่วนรวมหากผู้ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ย่อมมีความผิดและได้รับโทษ เช่น ชายไทยเมื่ออายุครบ ๒๐ ปี ต้องได้รับการเกณฑ์ทหาร หากไม่ปฏิบัติตามถือว่ามีความผิดตามที่กฎหมายกำหนด

การคุ้มครองสิทธิ

กฎหมายระหว่างประเทศได้กำหนดมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนที่สำคัญไว้ในสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนด้านต่างๆ ที่ได้รับการรับรองโดยที่ประชุมระหว่างประเทศในกรอบสหประชาชาติปัจจุบันมีสนธิสัญญาที่ถือกันว่าเป็นสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชน จำนวน ๙ ฉบับ ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นภาคีแล้ว รวม ๗ ฉบับ คือ

- ๑ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง
- ๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- ๓ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
- ๔ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ
- ๕ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ
- ๖ อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี
- ๗ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ

และประเทศไทยยังได้เข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาข้างต้นบางฉบับ ได้แก่ พิธีสารเลือกรับภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ และพิธีสารเลือกรับสองฉบับภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก แต่อย่างไรก็ตามในการเข้าเป็นภาคีกติกาและอนุสัญญาระหว่างประเทศดังกล่าวข้างต้นประเทศไทยได้ตั้งข้อสงวนและถ้อยแถลงตีความในบางข้อของกติกาหรืออนุสัญญาเพื่อตีกรอบให้กติกาหรืออนุสัญญานั้นมีผลบังคับใช้กับประเทศไทยเท่าที่ไม่ขัดกับกฎหมายภายใน

ตั้งแต่ประเทศไทยให้การรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ เมื่อปี พ.ศ.๒๔๙๑ เป็นต้นมา ยังไม่เคยมีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับใดที่ให้อำนาจในการจัดตั้งองค์กรระดับชาติที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จนกระทั่งประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๙๙ มาตรา ๒๐๐ ให้จัดตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ขึ้นเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และให้มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน พ.ศ.๒๕๔๒ เพื่อให้เป็นองค์กรอิสระเป็นกลางในการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน โดยมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคีและเสนอมาตรการที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าว เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับต่อรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี การส่งเสริมการศึกษา วิจัย ความร่วมมือ และการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ การจัดทำรายงานประจำปี เพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศเสนอต่อรัฐสภา

ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๖ และมาตรา ๒๕๗ กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ และเพิ่มอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในการเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และการฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหาย ตามมาตรา ๒๕๗ วรรคหนึ่ง (๒) (๓) และ (๔) แต่อย่างไรก็ตามรัฐก็มีอำนาจตามกฎหมายที่จะจำกัดสิทธิเสรีภาพที่ได้รับรับรองไว้ตามรัฐธรรมนูญในหลายมาตรา เช่น มาตรา ๓๒ มาตรา ๖๔ เป็นต้น

เหลียวหลังสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

หากย้อนมองมาตรการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในระยะเวลาที่ผ่านมาเมื่อพิจารณาถึงสภาพการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและวิเคราะห์

เปรียบเทียบแนวคิดสิทธิมนุษยชนอาจพูดได้ว่าประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งเท่านั้น และถ้าหากพิจารณา ในรายละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่าปัจจัยต่างๆที่ทำให้สภาพการรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนไม่พัฒนาก้าวหน้าและเป็นไปตามมาตรฐานสากล อาจเป็นผลมาจากบริบททางการเมืองการปกครองที่มีลักษณะของสัมพันธภาพเชิงอำนาจที่อาจสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีเจตนาในการเริ่มต้นการตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นกฎเกณฑ์สูงสุดในการปกครอง แต่จะเห็นได้ว่าข้อเท็จจริงในการปฏิบัติตามสถานะภาพของบทบัญญัติสิทธิและเสรีภาพที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในอดีตแท้จริงแล้วยังคงไม่มีความสูงสุดและเด็ดขาดแต่เป็นเพียงหลักการที่ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองในแต่ละช่วงเวลาที่มีอิทธิพลในเชิงอำนาจที่จะทำให้การรับรองสิทธิเสรีภาพประชาชนพัฒนาไปในทิศทางที่แตกต่างกัน เห็นได้จากประเด็นเรื่องการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอาจเป็นผลมาจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญยังมีความไม่ชัดเจนและครบถ้วนในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและยังมีข้อบกพร่องที่ไม่สามารถบังคับใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ ทำให้ความหมายและสถานะภาพของสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจัดอยู่ในลักษณะที่รัฐเป็นผู้กำหนดวางขอบเขตและเงื่อนไขการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลและเป็นการรับรองสิทธิและเสรีภาพ ivo อย่างกว้างๆภายใต้บทบังคับแห่งรัฐธรรมนูญ แต่รัฐก็สามารถตรากฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ทำให้ในทางปฏิบัติไม่เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพอย่างแท้จริง นอกจากนี้ช่วงเวลาที่มีการรัฐประหารสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมักถูกกีดรอนอยู่เสมอ เพื่อประโยชน์ทางการเมืองของผู้มีอำนาจในขณะนั้น โดยเฉพาะสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

แนวคิดและมาตรฐานการรับรองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ สามารถสรุปได้ว่าเป็นหลักการและแนวคิดการรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่พยายามแก้ไขข้อบกพร่องบางประการของรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐

มองอนาคตการคุ้มครองสิทธิในบริบทของความเป็นไทย

หากพิจารณาสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในปัจจุบันคงต้องยอมรับว่าในสถานการณ์การเมืองที่ตึงเครียด เศรษฐกิจอยู่ในภาวะชะลอตัว และสังคมเกิดความแตกแยกประชาชนแบ่งฝักแบ่งฝ่ายอันไม่อาจปรองดองกันง่ายนักรวมทั้งปัจจัยอื่นที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนหรือทำให้สถานการณ์สิทธิมนุษยชนดีขึ้นได้

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อรัฐบาลรับรองหรือให้สัตยาบันหรือเข้าเป็นภาคีกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รัฐต้องดำเนินการด้วยวิธีการต่างๆไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมาย แก้ไขกฎหมาย ปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ อีกทั้งรัฐต้องกำหนดนโยบายในการสนับสนุนส่งเสริมด้านสิทธิมนุษยชนและต้องปรับปรุงกฎหมายเพื่อเพิ่มอำนาจให้แก่องค์กรสิทธิมนุษยชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน สิทธิมนุษยชนแห่งชาติและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนที่ทั่วโลกยอมรับ รวมทั้งต้องสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้ดำเนินการได้โดยอิสระตามอำนาจหน้าที่

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

หากถอดบทเรียนการดำเนินนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตลอด ๑๙ ปี นับแต่ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา รัฐบาลและราชการยังคงไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควรในการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนแม้ในรัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้ก็ตามแต่ในทางกลับกันประชาชนตื่นตัวและให้ความสำคัญและเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพในทุกด้านอย่างต่อเนื่องและเข้มข้นมากขึ้น ดังนั้นเพื่อให้หลักสิทธิมนุษยชนที่รับรองไว้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับที่จะมีการลงประชามติมีผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงและเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชนที่ทั่วโลกยอมรับ จึงต้องกำหนดมาตรการหลายด้านพร้อมกัน ดังนี้

- ๑ รัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนสิทธิมนุษยชนทุกฉบับ
- ๒ รัฐต้องกำหนดนโยบายให้เป็นไปตามพันธกรณีที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันไว้ และให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชน และติดตามการดำเนินงานว่าเป็นไปตามแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหรือไม่

๓ รัฐพึงต้องใช้ความระมัดระวังในการตรากฎหมายที่กระทบสิทธิและเสรีภาพประชาชน และต้องมีการปรับปรุงกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกละเมิด

๔ รัฐต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนแก่บุคลากร เจ้าหน้าที่รัฐ ที่ต้องทำหน้าที่ในการใช้กฎหมาย เพื่อให้เกิดความตระหนักในการอำนวยความสะดวกธรรมชาติภายใต้หลักสิทธิมนุษยชน

๕ รัฐต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าที่การใช้สิทธิและเสรีภาพเช่นนั้นไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของรัฐและต้องไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

๖ รัฐต้องสร้างกลไกในการรับเรื่องราวร้องทุกข์และกำหนดมาตรการเฝ้าระวังที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน

๗ รัฐต้องให้ความสำคัญต่อเครือข่ายด้านสิทธิมนุษยชน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน โดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้เครือข่ายด้านสิทธิมนุษยชนในทุกกระดับ และเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนรวมกลุ่มกันเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิของตนและส่วนรวม

จึงอาจสรุปได้ว่ารัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนต่อการเคารพสิทธิมนุษยชนอันได้แก่การให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน การปรับปรุงระบบกฎหมายภายในประเทศให้ได้มาตรฐานของสหประชาชาติ รวมทั้งกำหนดหน้าที่ในการตรวจสอบกรณีที่มีการละเลยต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้น และประชาชนทุกคนก็ต้องตระหนักและหวงแหนในสิทธิและเสรีภาพของตนและใช้ตราบเท่าที่ไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐหรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนและต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความ

นพนิตี สุริยะ สิทธิมนุษยชน , มิถุนายน ๒๕๓๗

วินัย ศรีรัตน์ สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย , พฤศจิกายน ๒๕๔๓

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ สิทธิมนุษยชน , พิมพ์ครั้งที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

นภดล นิมหนู วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
กันยายน - ตุลาคม ๒๕๕๕

กองส่งเสริมสิทธิและเสรีภาพ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ชุด
ความรู้สิทธิมนุษยชน สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ สนธิสัญญาหลักระหว่าง
ประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รายงานประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิ
มนุษยชน ในประเทศไทย